

מדינת ישראל
משרד החינוך

א. סוג הבחינה: בגרות לבתי ספר על-יסודיים
ב. בגרות לנבחנים אקסטרניים
מועד הבחינה: קיץ תשע"ה, 2015
מספר השאלון: 221,022116
נספח: קריקטורה לשאלה 7

היסטוריה

(לימודי חובה – חלק ב)

יחידת לימוד אחת

הוראות לנבחן

- א. משך הבחינה: שעתיים.
- ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה ארבעה פרקים.
עליך לענות על ארבע שאלות – שאלה אחת מכל פרק.
מבין השאלות שבחרת לענות עליהן, לפחות שתי שאלות חייבות לכלול קטע מקור.
פרק ראשון	–	(25x1)	–	25 נקודות
פרק שני	–	(25x1)	–	25 נקודות
פרק שלישי	–	(25x1)	–	25 נקודות
פרק רביעי	–	(25x1)	–	25 נקודות
סה"כ	–			100 נקודות
- שים לב: תלמידים שאושר להם מבחן מותאם יענו על שלוש שאלות – כל שאלה מפרק אחר.
אין חובה לבחור בשאלה שיש בה מקור.
- ג. חומר עזר מותר בשימוש: אין.
- ד. המלצה לחלוקת זמן: כ-25 דקות לכל שאלה.

כתוב במחברת הבחינה בלבד, בעמודים נפרדים, כל מה שברצונך לכתוב כטיוטה (ראשי פרקים, חישובים וכדומה).
רשום "טיוטה" בראש כל עמוד טיוטה. רישום טיוטות כלשהן על דפים שמחוץ למחברת הבחינה עלול לגרום לפסילת הבחינה!

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

ב ה צ ל ח ה !

/המשך מעבר לדף/

בשאלון זה ארבעה פרקים. עליך לענות על ארבע שאלות — שאלה אחת מכל פרק. מבין השאלות שבחרת, לפחות שתי שאלות חייבות לכלול קטע מקור.

נושא א — טוטליטריות, נאציזם, אנטישמיות, מלחמת העולם השנייה והשואה

פרק ראשון (25 נקודות)

ענה על אחת מן השאלות 1-3.

1. מקור — האידאולוגיה הנאצית והמדיניות כלפי היהודים (1933-1939)

א. לפניך קטע המתאר את רדיפות היהודים בגרמניה לאחר עליית המפלגה הנאצית לשלטון.

רוב החברה הגרמנית, שיצאה בדוחק משנים של משבר, האמינה כי המשטר החדש מביא פתרונות שייתנו מענה לשאיפות ולאינטרסים של המגזרים השונים בחברה. אמונה זו שרדה בזכות תחושה חדשה של מטרה, של סדרת הצלחות בזירה הבינלאומית, ויותר מכול בזכות האמונה האיתנה בפיהרר. רוב החברה קיבלה, אם בדרך סבילה ואם לאו, את הצעדים נגד היהודים: אהדה ליהודים היה בה משום אי־אמון בצדקת דרכו של היטלר [...]

נוכחות היהודים בברכות שחייה ציבוריות הייתה נושא מרכזי בדמיון הפורנוגרפי הנאצי: הוא ביטא את הסלידה הארית ה"בריאה" למראה הגוף היהודי, את הפחד מפני זיהום אפשרי עקב הרחצה בשטח הבֶּרְכָה, והמפורש מכול, את הסכנה שבעירום יהודי. הנושא עלה גם בספרות הנאצית. באחד הספרים [רומאן] מתוארים יהודים המטרידים אישה ארית בבֶּרְכָת שחייה, והיא קוראת: "החזירים היהודים האלה הורסים אותנו, הם מזהמים את דמנו, והדם הוא הדבר הטוב היחיד שיש לנו".

(מעובד על פי ש' פרידלנדר, גרמניה הנאצית והיהודים — שנות הרדיפות, 1933-1939, עם עובד, 1998, עמ' 140, 146-147)

הצג את דימוי היהודי באידאולוגיה הנאצית, כפי שהוא בא לידי ביטוי בקטע.

הסבר על פי הקטע מדוע דימוי זה התקבל על ידי גרמנים רבים.

(15 נקודות)

ב. הצג את אירועי "ליל הבדולח", והסבר כיצד הם מבטאים החרפה במצב היהודים בגרמניה.

(10 נקודות)

2. עליית הנאצים לשלטון והנאציפיקציה של גרמניה

א. לפניך שלושה מן הגורמים שתרמו לעליית המפלגה הנאצית לשלטון בגרמניה:

— תוצאות מלחמת העולם הראשונה

— חולשת רפובליקת ויימאר

— הפחד מן הקומוניזם

בחר בשניים מן הגורמים האלה, והסבר כיצד כל אחד מהם סייע לעליית המפלגה הנאצית לשלטון. (13 נקודות)

ב. הצג שני חוקים שנחקקו בגרמניה בשנים 1933-1935, והסבר כיצד כל אחד מהם סייע לביסוס המשטר הנאצי. (12 נקודות)

3. הגטאות

א. הסבר כיצד השפיעו תנאי הקיום הקשים בגטאות על חיי המשפחה בהם.

בתשובתך פתוב גם על דרכי ההתמודדות עם קשיים אלה. (13 נקודות)

ב. הסבר מה הייתה החשיבות של הפעילות בתחום התרבות עבור היהודים בגטאות, ומדוע אפשרו הנאצים פעילות זו בגטאות מסוימים. (12 נקודות)

פרק שני (25 נקודות)

ענה על אחת מן השאלות 4-6.

4. מקור – דילמות של ראשי היודנראט

א. לפניך קטע מן הנאום שנשא יעקב גַנס, ראש היודנראט בגטו וילנה, באספת מנהלים ושוטרים יהודים ב־ 15 במאי 1943.

הזמנתי אתכם לכאן כדי להשמיע באוזניכם את הדברים הבאים:

הייתי בימים אלה בגסטפו ושוחחתי עם אחד המפקדים בעניין האקדחים. חייב אני לומר לכם שאין הוא שוטה כלל. הוא אמר: "הגטו נחוץ מאוד מבחינה כלכלית, אבל אתם מסתכנים כמו טיפשים, ואם תועמד שאלת הביטחון – אמחק אתכם! אפילו אם יהיו לכם 30, 40 או 50 אקדחים – גם אז לא תוכלו להינצל, אלא רק תחישו את אסונכם".

לשם מה קראתי לכם? פשוט משום שהיום אסרו שוב יהודי בעבור מסחר באקדח. איני יודע כיצד יסתיים העניין. המקרה הקודם הסתיים בכי טוב, בשביל הגטו. אבל אני יכול לומר לכם שאם הדבר יישנה, יענישו אותנו בחומרה. ייתכן שייקחו את כולם מגיל 60 ומעלה או ילדים [...] עיינו בדבר והחליטו אם אמנם כדאי כל זה!!! אתם חייבים להשגיח איש על רעהו [...] אין זאת מלשינות. מלשינות תהיה אם אתם תחרישו ואנשים יסבלו.

(מעובד על פי י' ארד, י' גוטמן וא' מרגליות [עורכים], השואה בתיעוד, יד ושם, 1978, עמ' 361)

מהי הדילמה שבאה לידי ביטוי בקטע? הסבר את השיקולים שהציג בדבריו ראש היודנראט בגטו וילנה. (13 נקודות)

ב. הסבר דילמה אחרת, שאין לה ביטוי בקטע, שעמדה לפני חברי יודנראט בזמן ביצוע "הפתרון הסופי", והצג שתי דרכי התמודדות שלהם עם דילמה זו. (12 נקודות)

5. ועידת ואנזה

- א. היסטוריונים טוענים שההחלטה על "הפתרון הסופי" התקבלה לפני כינוס ועידת ואנזה. הבא נימוק אחד לביסוס טענה זו, והסבר מדוע כונסה ועידת ואנזה. (13 נקודות)
- ב. הסבר במה באה לידי ביטוי בפרוטוקול של ועידת ואנזה הטוטליות של "הפתרון הסופי". בתשובתך הבא שתי דוגמאות. (12 נקודות)

6. המרד בגטאות

- א. הסבר מדוע נשמעה בגטאות הקריאה למרד דווקא בשנים 1942-1943, ומדוע חברי תנועות הנוער הם שקראו למרד. (12 נקודות)
- ב. מארגני המרד התלבטו בנוגע:
- למקום המרד
 - לעיתוי המרד
 - לשאלת האחראיות הקולקטיבית
- הסבר שתיים מן ההתלבטויות האלה, וכתוב כיצד הם ניסו לפתור כל אחת מהן. (13 נקודות)

נושא ב – בונים את מדינת ישראל במזרח התיכון

פרק שלישי (25 נקודות)

ענה על אחת מן השאלות 7-9.

7. מקור – מאבק היישוב בבריטים (1945-1947)

- א. עיין בנספח שמוצגת בו קריקטורה משנת 1947 שצייר יוסף בס. בקריקטורה נראים חייל בריטי ומעפילים.
- הסבר כיצד אחד מן הגורמים למאבק של היישוב היהודי בבריטים בשנים 1945-1947 בא לידי ביטוי בקריקטורה.
- הבא שתי דוגמאות לפעולות של היישוב במאבקו בבריטים בתקופה זו. (15 נקודות)
- ב. הצג את גישת "המאבק הרצוף" בבריטים, והסבר את השיקולים של התומכים בגישה זו. (10 נקודות)

8. שאלת ארץ-ישראל באו"ם

- א. הסבר מדוע על אף היריבות בין ברית המועצות לארצות הברית תמכו שתיהן בהחלטת האו"ם בכ"ט בנובמבר 1947. (12 נקודות)
- ב. הצג את עיקרי התוכן של החלטת האו"ם שהתקבלה בכ"ט בנובמבר 1947.
- הסבר קושי אחד הנובע מתוכן ההחלטה, מנקודת המבט של היישוב היהודי הציוני. (13 נקודות)

9. הקמת צה"ל, פירוק המחתרות ופרשת אלטלנה

- א. הסבר את השיקולים להקמת צה"ל לאחר הכרזת המדינה ולאחר פלישת מדינות ערב. (12 נקודות)
- ב. הצג את פרשת אלטלנה, והסבר במה הקשיים בפירוק המחתרות באים לידי ביטוי בפרשה זו. (13 נקודות)

פרק רביעי (25 נקודות)

ענה על אחת מן השאלות 10-12.

10. מקור – תהליך הדה־קולוניזציה והשפעתו על היהודים בארצות האסלאם

א. לפניך קטע העוסק בתהליך הדה־קולוניזציה. קרא אותו, וענה על השאלה שאחריו.

גורמים אחדים הובילו להתנגדות לקולוניאליזם במאה ה־20 בקרב העמים יושבי הטריטוריות הקולוניאליות: גידול האוכלוסייה, העושר וההשכלה שלהם והתפתחות התודעה הלאומית שלהם.

עמים אלו תבעו לסיים את התלות המדינית, את אי־השוויון הגזעי ואת הכפיפות הכלכלית שלהם. תביעתם ניזונה מן האידאליים הליברליים של חירות, שוויון והגדרה עצמית שהגיעו מן המערב, וכן מהרחבת ההשכלה והתיעוש במושבות. זו הייתה תביעה שזורזה והוחרפה מאוד על ידי שתי מלחמות העולם.

בד בבד חלו תמורות במדיניות, בגישה, בנסיבות ובצרכים של המעצמות הקולוניאליות.

(מעובד על פי ד' תומסון, **אירופה מאז נפוליאון**, כרך ב', זמורה־ביתן, 1984, עמ' 808)

הסבר, על פי הקטע, את הגורמים שסייעו לתהליך הדה־קולוניזציה. (13 נקודות)

ב. הסבר את השפעת הדה־קולוניזציה על גורל היהודים בארצות האסלאם, והדגם

ממדינה שלמדת. (12 נקודות)

11. העלייה בעשור הראשון למדינה

א. הסבר את הגורמים לעלייה הגדולה למדינת ישראל בשנות ה־50 וה־60. (12 נקודות)

ב. בעשור הראשון למדינת ישראל התנהל ויכוח בשאלת העלייה הגדולה. היו שטענו כי יש לאפשר עלייה חופשית, פתוחה לכול. אחרים טענו כי הכרחי להגביל את העלייה ולהנהיג עלייה מבוקרת (סלקטיבית).

הצג את עמדתך בעניין זה, ונמק אותה. בתשובתך התבסס על עובדות היסטוריות.

(13 נקודות)

12. "רב־תרבותיות"

א. הסבר את הגורמים למעבר מתפיסת "כור ההיתוך" לתפיסת ה"רב־תרבותיות" בעיצוב החברה במדינת ישראל. (12 נקודות)

ב. הסבר את תפיסת ה"רב־תרבותיות", ותאר שני ביטויים, מתחומים שונים, למימוש תפיסה זו

במדינת ישראל. (13 נקודות)

בהצלחה!

נספח: קריקטורה לשאלה 7

(מתוך: "מבט מזוית אחרת": אוסף קריקטורות בתולדות הציונות, יד בן צבי, תשנ"ז, עמ' 36)